

Innhold

Forord

«Tryggere traumeterapeuter» – inspirasjon til boken	13
---	----

TRINE ANSTORP OG KIRSTEN BENUM

DEL I KUNNSKAP TIL HJELP I TRAUMEFOKUSERT BEHANDLING

Kapittel 1

Hva trenger terapeuten for å gi god traumebehandling?	19
--	----

TRINE ANSTORP OG KIRSTEN BENUM

Traumatisering forstått i et samfunnsperspektiv	20
Hva er et traume?	23
Hva er dissosiasjon?	28
Mange virksomme behandlingsmetoder	32
Fasemodellen gir rammer og struktur på behandlings- prosessen	36
Bokens oppbygging	38

Kapittel 2

Nevrobiologi som veiviser for traumearbeid	39
---	----

DAG ØYSTEIN NORDANGER

«Gjenoppdagelsen» av barndommens betydning	39
Den bruksavhengige hjernen	40
Regulering og reguleringsstøtte	41
Hjernens alarm- og reguleringsystemer	42
Reguleringsstøtte utvikler reguleringsystemet	44
Traumer utvikler alarmsystemet og hemmer regulerings- systemet	44
Posttraumatisk stressforstyrrelse	45
Kompleks PTSD	46
Utviklingstraumer	46
Hyper- og hypoaktivering	47
Toleransevinduet som forståelsesmodell	48
Nevrobiologi som samlende perspektiv	49
Toleransevinduet som psykoedukativt verktøy	50
Oppsummering	51

Kapittel 3**Tidlig traumatisering og heling i den terapeutiske relasjonen . 52**

KIRSTEN BENUM

Tilknytningstraume: Alene med utålelig angst og smerte.	54
Ikke bare overveldende hendelser – forstyrret kommunikasjon kan også overvelde et barn.	56
Mestring og overlevelse utover tidlige barneår	58
Sentrale behandlingsoppgaver etter kompleks og tidlig traumatisering.	63
Når traumeerfaringene spiller seg ut i den terapeutiske relasjonen	73
Terapeutens relasjonskompetanse – en forutsetning for god terapi	76

Kapittel 4**Kartlegging og diagnostisering av traumerelaterte lidelser. . . . 78**

HARALD BÆKKELUND OG AKIAH OTTESEN BERG

De ulike symptomene på traumerelaterte lidelser	78
Symptomer på posttraumatisk stress	79
Symptomer som er forbundet med kompleks traumatisering. .	81
Dissosiative symptomer.	83
Utredning og diagnostisering	88
De ulike traumerelaterte diagnosene	90
Komorbiditet og differensialdiagnostikk	94
Anbefalte kartleggingsverktøy	96
Oppsummering og avsluttende kommentarer	99

DEL II STABILISERING OG REGULERING
– SENTRALT I ALL TRAUMEBEHANDLING

Kapittel 5**Traumesensitiv mindfulness – øvelser i oppmerksomt nærvær. 103**

KATINKA THORNE SALVESEN

Traumesensitiv mindfulness	104
Grunnprinsipper i trening på oppmerksomt nærvær hos traumeutsatte	106
Oppmerksomt nærvær når fobien er mot kropp	111
Den traumatiserte pusten hindrer nærvær	114
Veier til hvile, avspenning og søvn.	119
Avslutning.	123

Kapittel 6**Stabiliseringsarbeid i gruppe. Erfaringer fra Modum Bads****traumepoliklinikk i Oslo 125**

TORUNN STØREN OG RAGNHILD UTGARDEN

Stabiliserende gruppebehandling 126

Hvordan organiserer vi stabiliseringsgruppene? 128

Utfordringer ved stabiliseringsarbeid i gruppe 132

Kursledernes egne utfordringer 135

Har deltakerne utbytte av kurset? 137

Kapittel 7**Traumeforståelse i behandling av rusmiddelavhengighet 142**

RAGNHILD KJØSNES

Forskning på rus og traumer 143

Rusmiddelbruk og avhengighet 144

Kartlegging og stabilisering 150

Arbeid med stabiliseringsteknikker for å redusere avhengighet . . 153

Håndtering av kaos og livstruende atferd som en nødvendig
del av terapien 158

Avslutning 162

Kapittel 8**Kultursensitiv traumebehandling 163**

JUDITH VAN DER WEELE

Hva er kultursensitiv traumebehandling? 165

Tolken i traumebehandling 166

De første timene med en klient – la klientens foretrukne
kommunikasjonsstil tre fram 167

Nedregulering av alarmberedskap i et kulturelt perspektiv . . . 173

Kulturelle rammebetingelser etter traumatiske påkjenninger . . 174

Hvordan kan vi forankre traumebehandlingen i klientens
verdisett 175

Religiøse tradisjoner som betingelser for heling 179

Kultursensitiv terapi for alle klienter 181

**DEL III BEARBEIDING AV VANSKELIGE TEMAER OG
FØLELSER – KLINISKE EKSEMPLER****Kapittel 9****Bearbeiding etter voldtekt 185**

KIRSTEN BENUM

Senvirkninger 186

Hva er målet med behandlingen? 187

Hva trenger terapeuten å vite før vi starter bearbeidingen?	188
Gi klienten en forklaring på kroppens reaksjon på fare	189
Hvordan går vi inn i selve hendelsen?	190
To ulike eksempler på bearbeiding av en voldtekt	191
Arbeid med selvsopplevelsen.	194
Kan den utsatte heles helt etter voldtekt?	195
Kapittel 10	
Skam som motor i utvikling av traumelidelser	197
TRINE ANSTORP	
Når skam har byttet plass med frykten	197
Skam som løsning på opplevelse av å svikte seg selv.	199
Utsatt og overgriper på en gang.	200
Terapeuten som nødvendig pådriver	201
Arbeid med gamle fastlåste sannheter	202
En skam som blir satt i tale og delt, blir mindre skam	203
Kapittel 11	
Selvskadning som livreddende innsats	205
TRINE ANSTORP	
«Tanken på at jeg kan dø gjør at jeg lever» – når selvskadning tar form av overlevelsesstrategi.	206
Avhengighet av endorfiner – kroppens eget smertestillende stoff.	207
Aksept fremmer mulighet til endring.	208
Snakk om det!	209
Gå i møte med symptomet – ikke vær redd for det	210
Dissosiativ selvskadning og suicidalitet – noen spesielle utfordringer.	211
Styrk samarbeidet med andre gode hjelpere.	212
Det nytter å hjelpe	213
Kapittel 12	
Traumeforståelse i arbeid med vold og aggresjon	214
KIRSTEN BENUM	
Trenger de som skader andre traumebehandling?	215
«Jeg tåler ikke at hun er sur»	216
Tenkehjernen bryter sammen: «Jeg er som en tikkende bombe, det koker, det bare svartner!»	218
Aggresjonsutvikling.	219
Væremåter og tenkemåter fra tidligere utviklingstrinn tar over når man blir aktivert	221

Dominans og underordning som tilpasning etter traumatisering	222
Vold på kjærligheten – er heling mulig?	222
Bryte voldsarven	223
Traumeforståelse i forebyggende arbeid mot familievold.	224
Kapittel 13	
Hvordan kan vi skape bevegelse i fastfrosset sorg?	226
INGUNN HOLBÆK	
Hvordan kan vi forstå denne historien, og hva gjør vi?	227
En metode for bearbeiding av sterke følelser	227
Hvordan kan vi arbeide med den overveldende sorgen?	229
Gjenopprettelse av dialog med sønnen	231
Kapittel 14	
Om spising og mat	232
TRINE ANSTORP	
Hvilke erfaringer fortelles det om	233
Hva kan terapeuten gjøre?	234
Kapittel 15	
Graviditet og fødsel	236
TRINE ANSTORP	
Bearbeiding med barn i magen?	236
Å vente på at bearbeiding skal passe, er å vente forgjeves	237
Følelsen i kroppen av å være gravid – «Noe annet enn det jeg tror det er»	238
Det mest skremmende kan vise seg å bli en kilde til støtte, styrke og ny forståelse	239
Lytt til andre og bruk deres erfaringer. Klienter som hjelper hverandre	240
Kort om informasjon som er viktig å formidle til jordmor.	242
Fødselen	243
Når fødselsarbeidet gir ny erkjennelse	244
Hva kan vi lære av dette?	246

DEL IV INTEGRERING OG HELING AV ALVORLIGE DISSOSIATIVE LIDELSER

Kapittel 16

Behandling av oppsplittet personlighet etter kronisk

traumatisering. 249

JANINA FISHER

Behandlingsmål og intervensjoner 250

Øke aktiviteten i prefrontal cortex 252

Lære å skille det voksne selv fra traumatiserte deler 253

Snakke «delspråk» 254

Lære å skille mellom fortid og nåtid, deler og helheten 256

Lære klienten kognitive, atferdsmessige og somatiske
teknikker 257

Lære å bruke terapeutisk dissosiasjon 258

Lære å styrke intern kommunikasjon og indre samarbeid 261

Konklusjon 263

Kapittel 17

Arbeid med dissosiative symptomer – noe i tillegg til

vanlig god terapi. 264

JUDITH VAN DER WEELE

Vi trenger å få en oversikt over de ulike delene og dermed
hele personen 265

Fokus på hele personen og samtidig anerkjenne delene 268

Orientere traumbærende bevissthet til dagens realitet
og skille indre fra ytre realitet 269

Reformulering av de indre delenes funksjon 271

Utfordre unngåelsen – terapeutens viktigste oppgave 274

Gode råd til terapeuten 276

Avslutning 279

Kapittel 18

Indre samarbeid – Faseorientert arbeid med dissosiative

lidelser. 280

INGUNN HOLBÆK

Hvordan komme i gang med indre samarbeid? (FASE 1) 280

Forhold deg til hele personen 281

Betydningen av å forstå – psykoedukasjon 283

Bygg den voksne personens mentale muskler 283

Trygge og orientere de redde 285

Få kontakt med og respekter kampdeler 289

Sentralt i Fase 1 behandling – en oppsummering 294

Indre samarbeid for å integrere traumeminner (FASE 2)	294
Hvordan bør vi avrunde ufullstendig minnebearbeiding?	298
Indre samarbeid gjennom en kroppslig dialog	299
Indre samarbeid som en vei videre i livet (FASE 3)	302
Indre samarbeid for å romme sorgen over alt det tapte	302
Indre samarbeid som en åpning for eksistensielle temaer	303
Avslutning.	304

Kapittel 19

Veien ut av dissosiativ identitetsforstyrrelse (DID)

– klientens stemme	306
ANNE STRAND (PSEUDONYM)	
Komme i kontakt med grunnredselen	307
Bli i stand til å møte redselen	309
Riktig diagnose	309
Uttrykksterapi.	310
Hjelp til å takle terapeutens fravær	312
Pasienten trenger vern	313
Behov for å skape et Trygt Sted	313
Hjelp og veiledning i arbeidet med å integrere deler	315
Bygge begreper og et Selv	315
Støtte en voksen som er ny i verden.	316

DEL V FOKUS PÅ TERAPEUTEN: FAGLIG FELLESSKAP, OPPLÆRING OG EGENOMSORG

Kapittel 20

«Tryggere Traumeterapeuter» – et traumefaglig kompetanseprogram for spesialisthelsetjenesten . . . . .

TRINE ANSTORP	
Hva ville vi oppnå?	321
Ny kunnskap vises gjennom endret praksis	323
«Tryggere Traumeterapeuter» – litt om organisering og innhold.	325
Hvordan gikk det?	329
Videreutvikling av traumefaglig kompetanse	333
Bedre tilpasset og mer effektiv traumebehandling er på vei	336

Kapittel 21

En veiledning som hjelper nybegynneren . . . . .

GRO FERSNES	
Traumebehandling krever traumekyndige veiledere	339
Traumeveilederens terapeutiske fagbakgrunn og holdning.	340

Når jeg har trengt ekstra hjelp fra veilederen	340
Viktige bidrag fra traumeveilederen til meg som fersk traumeterapeut	342
Når har jeg <i>ikke</i> fulgt veilederens forslag	347
Veiledningen har skapt mot og gitt meg forståelse og verktøy som hjelper	348
Kapittel 22	
Terapeuten i møtet mellom sterke påkjenninger og profesjonell egenomsorg	349
KIRSTEN BENUM	
Gode forståelser gir trygghet til hjelperen og hindrer utbrenthet	350
Utfordringer	351
Profesjonell egenomsorg	356
Samhold i kollegagrupper gir vitalitet og energi	357
Referanser	359
Presentasjon av bidragsyterne	379
Register	381